

August Šenoa kao operni kritičar

Hubert Pettan

(Nastavak)

Neugebauer Antonija, Gčna N. (Florence) osobito je uspjela razvijajući lijepo svoj umiljati glas. Prikazivanje njeno bilo je slabije, ali se Šenoa nada da će se — kraj svoje revnosti i sposobnosti — skoro i u tom izvježbati. Glazbena deklamacija je njena mana (br. 45. od 8. 11. 1873). Gčna N. (Agata) tumačila je svoju partiju pravim osjećajem, al' pri tom opazismo neku plahost, navlastito u 2. činu. (Strijelac vilenjak, br. 19. od 8. 5. 1875). N. dokazala je upravo u zadnjoj predstavi, da joj i glas i igra napreduje. Navodi da je hoće otpustiti, jer je »g. Schwarz našao pjevačicu po koju ga se nije poslalo, dočim pjevačica radi koje je poslan bio, ne će da dođe u Zagreb« (Ruy Blas br. 24. od 12. 6. 1875).

Nolli Josip. Među činima pjevao je g. N. nekoliko arija za bariton iz *Travatora*. G. N. je slovenski rodoljub, inteligentan čovjek, ravnatelj slovenskog kazališta u Ljubljani, ima vrlo lijepo grlo za bariton, kažu, da je k tomu vrstan komik, i govori hrvatski. Kad je Kašman izjavio, da ne će ostati u Zagrebu, pisalo se Nolliju, poslali mu tri uloge. Došao je pjevati, ali mu rekoše da je to suvišno, jer da je g. Schwarz našao u Pragu baritona, koji je angažiran. Teškom mukom dozvolíše Nolliju pjevati ono nekoliko arija, a pjevao ih je prelijepo (Prigodom izvedbe opere *Krispino* i kuma, br. 24. od 12. 6. 1875). Kašmana je donekle dostojno zamijenio g. N. (Boysijska vještica br. 12. od 18. 3. 1876) ... uistinu lijepo pjevao, no gdje gdje ju načajnije igrao (Zrinjski br. 46. od 11. 11. 1876). G. N., kojega je naše općinstvo punim pravom slavilo i kojega su vijenci posve opravdani bili, pjevao je i prikazao partiju luđaka dakako izvrsno (*Rigoletto*, br. 11. od 17. 3. 1877). Uz nju [*Vizjakovu*] odlikovao se je g. N. (Karlo V.) krepčinom i miljem svoga glasa i krasnim predavanjem, koje nam je dokazalo, da g. N. znamenito napreduje ... Preljepo pjevali su i g. Nolli i g. Grbić (Ernani, br. 19. od 12. 5. 1877). Ne treba nam spomenuti, da je g. N. opet održao sjajnu pobjedu (Zrinjski, br. 39. od 29. 9. 1877). Divno je onu večer g. N. Renata pjevao (Čuvidski ples, br. 40. od 6. 10. 1877). G. N. pjevao je kao vazda grofa Rudolfa (Bellinijeva *Mjesečnica*, br. 44. od 3. 11. 1877). G. Nollija vrlo nam je žao ... traži svoju umjetničku i novčanu sreću u Italiji. Nadamo se ipak od njegovog rodoljublja ... da će opet pohoditi ono mjesto, gdje je pod ravnanjem velenrijednoga našega Zajca postao pravim opernim pjevačem i udario temelj onoj sretnoj budućnosti, koju mu od srca želimo. (*Hugenoti*, br. 21. od 21. 5. 1878). N. je gostovao dosele u Zrinjskom, Čuvidskom plesu, *Margareti*, *Rigolettu* i *Afrikanki*. U svim operama pokazao, da je znatno napredovao i u pjevanju i u prikazivanju ... U *Afrikanki* uvidješe istom Zagrepčani, što je partija *Neluska*, koju otpjeva g. N. majstorski. Šenoa se nada da će N. biti ovdje angažiran. (br. 18. od 1. 5. 1880).

Novak Ivan. G. N. (Grisaille) pjevao je pristojno, ali nije ni s daleka dostigao svog predšasnika g. Kašmana (Boysijska vještica, br. 45. od 8. 11. 1873). Pišući općenito o kazalištu Šenoa navodi da će ulogu *Rigoletta* pjevati g. N. »koj' nije doraso patetičnoj talijanskoj glazbi, i *Rigoletto* ne će uspjeti« (br. 47. od 22. 11. 1873). Navlastito je g. N. ulogu *Krišpina* osobitom vještinom otpjevao (*Krišpino* i kuma, br. 15. od 11. 4.

1874) ... samo bismo molili g. N, neka od *Mefista* ne pravi maškaradu. Čemu to previjanje i skakanje? To nije demonski (*Margareta*, br. 39. od 26. 9. 1874).

Ostrovška. Gđica O. pjevala je u pokusu *Rigoletta*, al' odmah po tom pokusu izjavi odbor, da ne može dozvoliti, da ta gđica — koja još nigdje nije angažirana bila — uopće stupi pred naše općinstvo. Mi ne možemo ne istaknuti skrajnju bezdušnost kazališnih agenata, koji nam šalju kojekakve neizvježbane početnike i početnice, misleći da je i takva slaba roba dobra za Hrvata na turskoj međi ... Bilo bi vrijedno žigosati taj postupak, koj' mnogo novaca stoji i katkad cijelu sezonu kvari. Odbor međutim u takovim slučajevima vrlo strogo postupao, a bit će još stroži za buduću sezonu ... (br. 10. od 6. 3. 1880).

Pollakova Josipa ... bješe od javnoga mnijenja punim pravom ametom potučena druga gostinja, gospodična *Pollakova* iz Trsta, koja je *Margitu* [*Margaretu*] vrlo žalosno pjevala ili bolje ne pjevala. Gospodična mogla se je uvjeriti, da se je ljuto prevarila, misleći ili da su Zagrepčani koječim zadovoljni ili da je ona velika umjetnica ... Čujemo, da nas je već ostavila. (br. 35. od 1. 9. 1877).

Prikrikl Marija. Poslije *Donadijeve* i *Vizjakove* pojavila se treća neangažirana pjevačica, kandidatice opere, Zagrepkinja: gčna M. P., koja se vježba u Beču od pol godine. Pjevala je u *Kreutzerovoj* operi *Noćiste* u Granadi. Svatko je tu pljeskao, a i pravo je. Nije se pljeskalo umjetnosti, već nadi, koju mlada Zagrepkinja pobuđuje. Za koju godinu može ... postati dobrom primadonom za lirske opere. Donle svakako još marljivo učiti valja. Sigurno pjevanje mlade pitomice svakako je hvale vrijedno (br. 22. od 2. 6. 1877). Gčna P. bit će na tri godine angažirana za primadonu, čim svrši svoj trogodišnji tečaj u Beču. Može bit će se pitanje prve pjevačice poslije nekog vremena povoljnije riješiti negoli sada. Jednoj od sadanjih primadona bila je doduše ponudena otpavnina, al' se ona drži objeručke svoga ugovora i kani nas još jednu sezonu naslađivati svojim pjevanjem. Od općinstva traži se tu silna rezignacija, ali gđica ne će moći od kritike tražiti nikakova obzira ni udvornosti (br. 35. od 1. 9. 1877). Gčna P. bijaše ovaj put začudo dražesna. Pjevala je svoju partiju ne samo posve sigurno, već i ljupko i nježno, a prikazivanje bijaše dobro. Baš si je osvijetlala lice. (*Lizinka*, br. 46. od 16. 11. 1878). Dne 14. siječnja doživjesmo u našem kazalištu demonstraciju. *Korisnica* [*Prikrikl*] dobila je silesiju kitica, pjesama, zlatna nakita, nekoliko vijenaca, pače jedan lorov vijenac ... to je više bilo od obične odlike, jer predstava *Margarete* nije baš toli izvrsna bila, to bijaše demonstracija prot stanovitim namjerama, a gđica P. je to po svojoj čednosti valjda i razumjela. Šapće se ... kako neki rade odstraniti hrvatsku operu i uvesti skroz talijansku. Neka je to kletva, da se među nama uvijek nađe domaćih ljudi, kojima je zazorno, što je domaće. Taj je šapat prodro u općinstvo ... demonstracija je dakle mnogo više išla Hrvaticu i hrvatsku operu, negoli pjevačicu. To je ključ živahnim prizorima od 14. siječnja. — Gđica P., kako je tek zaputila stazom umjetnosti, te joj se glas nije jošte dovinuo punoj dramskoj snagi, nije dakako mogla uspjeti kao savršena umjetnica, no pojedini prizori pođoše joj lijepo za rukom u toj upravo ogromnoj zadaći, pokazala je i mimičnog talenta, ali u nekim prizorima (smrt Va-

lentinova, prizor pred orkvom) ostavi je prirodnost à la Chiomi (Margareta, br. 4. od 25. 1. 1879). Gčna P. pjevala je paža pristojno al' ga je nepristojno prikazala. Gčna bi morala znati, da među glumicom na pozorištu i među parterom ne smije biti ni najmanjeg saveza, da glumica ne smije biti »perpetuum mobile«, i da se plastičnost mora stegnuti u međe pristojnosti, navlastito kad glumica izlazi pred svijet pod presvukom drugoga spola (Hugenoti, br. 7. od 15. 2. 1879). U broju 36 od 6. 9. 1879. Senoa spominje, da bi Prikrilova morala kao zemaljska stipendistica služiti tri godine, te da bi ove godine imala plaću od 100 for. mjesečno. Ponuđeno joj je 120 no ona traži 150 što smatra prevelikom svotom za njene umjetničke vrline, tim više što svoje naobraženje ima zahvaliti zemlji. — U broju 9. od 28. 2. 1880. zamjerava joj, što je na poziv nove uprave glede angažmana isprva oklijevala, a onda tražila 150 forinti, dok bi joj uprava dala do 130 forinti. »Vrlo domoljupka, koja se danas u 'Deutscher Bühnenalmanach' piše Fr. Prickel-Thalberg«. — ... gđica P. potpisala je ugovor »što nam je vrlo drago, jer je našem kazalištu dobra domaća sila sačuvana (br. 23. od 5. 6. 1880). Uspjeli su osobito gospođe Prikrilova i Lesićka (Boissijska vještica, br. 43. od 23. 10. 1880). Gđica P. držala se doduše junački (Lucia Lamermoor, br. 45. od 7. 11. 1870).

Raverta Karlo (Dragutin). R. je pjevačku zadaću dobro riješio »ali igra!« (Flageolet u Boysijskoj vještici, br. 45. od 8. 11. 1873). ... pjevali su gčna Erlesbeck i g. Raverta, pjevači srednje ruke (Prodana nevjesta, br. 47. od 22. 11. 1873). U broju 36. od 5. 9. 1874. povodom nastupa tenora Epsteina piše Senoa, da je Raverta bio mnogo bolji od Epsteina, osobito u talijanskim operama, a u broju 24. od 12. 6. da je bila velika pogreška otpustiti Ravertu, koji je htio za 100 for. ostati, te bi za 280 for. imali i Grbića i Ravertu. »U njega je silno grlo«, na drugom kazalištu dobio je 250, »a mi smo jednom cvrkutalu [Lendinara] morali plaćati 300 for. na mjesec (br. 35. od 28. 8. 1875). G. R. pjevao je tenorsku partiju talijanski — a talijanski se upravo Rigoletto pjevati mora, ako i nijesu nužne talijanske riječi. (Vojvoda u Rigolettu, br. 39. od 29. 9. 1877). G. R. gostovao »na engagement«, poznat od prije... Sad se je povratio, sad je bolji, naučio bi se i hrvatski pjevati, pjevao je u Lavovu i poljski, i dobro pjevao, kako novine rekoše. Dobro je pjevao i u Rigolettu, dobro, velimo, ma i šta govorila ona klika nekolicine, koja se je drznula stvariti po foteljima »javno mnijenje«... Ravertin knez bijaše dobar, to velimo po duši (br. 11. od 13. 3. 1880).

Schachner Dragutin. G. Sch. (Nelusko) pjevao je prvi put na našem pozorištu. Toj partiji hoće se dakako više sile, nego što je ima grlo g. Sch., koj' nije jak bio protumačiti demonski karakter Indijca, ali je Sch-ov glas umiljat i sladak, a pjevao je korektno i pristojno (Afrikanka, br. 46. od 15. 11. 1879). Spomenuti moramo, da je g. Anton zato morao pjevati ulogu, jer je redoviti bariton g. Sch. nije naučiti mogao. G. Sch. je vanredan redoviti bariton, te misli po svoj prilici, da je glavna dužnost pjevača redovito pobirati mjesečnu plaću. Ta taj gospodin valjda je već osjetio, da mu je naše općinstvo reklo: »Putuj, igumane!« (Trovator, br. 3. od 17. 1. 1880). ... Ako si ikad ma od srednjeg baritona čuo onu živu, umiljatu pjesmu »Viva l'Italia, terra del canto«, nije li ti poskočilo veselo srce, ma da i nisi Talijanom ili Talijankom? Al' kad nam je g. Sch. izgrkljao tu poskočicu, bilo nam je pri duši, kao da tkogod na brundalici igra Mozartov »Tuba mirum spargens sonum«. Uopće vladao se je g. Sch. pod čalmom, kao da grčeve u želucu i grlu ima. Moguće, da je to uspjeh osobitih orijentalnih studija... (br. 15. od 10. 4. 1880). Na Sch. — iako to nije izričito spomenuto — može se primijeniti i ocjena prigodom gostovanja Nollija, da istom sada Zagrepčani uvidješe, što je partija Neluska, koju otpjeva g. Nollij majstorski (br. 18. od 1. 5. 1880).

Teisen (Theissen) Emil. G. T. jošte je mlad, početnik, zato mu je i vrlo teško bilo pjevati toli veliku

partiju ko što je Faust, navlastito u deklamatornom dijelu uloge. No g. T. ima vrlo zvonak ugodan glas, i ne dvojimo, da će posve uspjeti pred našim općinstvom... I on i još više gčna Gabrielli zaslužuju svaku hvalu, da su točno i lijepo hrvatski pjevali (Margareta, br. 38. od 20. 9. 1879).

Travenova. Ulogu paža pjevala je gčna T., mladića darovita, srčana, kojoj dakako još nauke treba, mnogo nauke, al' kakova je, mlada je, Hrvatica je, darovita je, pa dobro nam došla... u gčne T. mnogo dara ima, i kako je mlada, moći će uz revno učenje lijepo napredovati. No nešto joj i budi vazda na pameti, narav nije protivština umjetnosti, dakle nikakove afektacije (Favorit u Boysijskoj vještici, br. 12. od 18. 3. 1876).

Vanzetti Luigi je pjevač skroz talijanske škole i po pjevanju i po prikazanju, glas mu nije osobito jak, al' je ugodan, i g. V. umije uistinu lijepo pjevati. (Edgar u Luciji di Lammermoor, br. 8. od 23. 2. 1878).

Vojačkova (Vojaček) Hermina. Poznati Rigoletto napunio je opet »kuću«, al' nije on, već gospodična V. rodom iz Bjelovara, koja je ovaj put pjevala zadaću Gilde. Ta mlada Hrvatica, koju je žensko-vojnički uzgoj u Hernalsu temeljito ponijemčio, povratio se domu svomu i posta kandidaticom primadone u hrvatskoj operi. Vrijednoga se više o njoj govori, jer in puncto primadone moramo više oprezni nego zaneseni biti. Errando discimus, Čuvši je u talijanskoj, pače Verdijevoj operi, možemo iskreno ispovjediti, da uzgoj hernalski nije u gospodični zatomio živahnije slavenske čudi, a s druge strane valja priznati, da gospodična točno, pravilno pjeva i da pokazuje dosta dramatičnog dara sudeći po njezinu kretanju i mimici. U teškim dvo- i tropjevima 2. i 4. čina nije je nijedan zvuk izdao, pa uzmite, da je prvi put pjevala pred stranim općinstvom, da prostor i zvučnost kazališta još nije bila omjerila svojim grlom. Ne vara li nas nada, bit će gospodična za nekoliko mjeseci za naše pozorište dobra primadona. (br. 39. od 29. 9. 1877). Sto smo o gčini rekli prigodom prvog joj pokusa u Rigolettu, to opetujemo i sad. Gčna je mlada, nema silna glasa, al' umije pjevati, ima talenta. Pomislimo, da je tek nekoliko puta pjevala javno, da joj se grlo nije još češćim pjevanjem primjerilo većemu prostoru, to se mora čovjek sa njezinom Aminom zadovoljiti, a posljednju ariju 3. čina pjevala je gčna vrlo dražesno. Zalili smo je u dvopjevima sa g. Komputom... (Bellinijeva Mjesečnica, br. 44. od 3. 11. 1877). Gčna V. je istinabog početnica i nema bogzna kakovo silno i opsežno grlo. No svakako je njezina revnost i ustrajnost hvale vrijedna. Od ono kratko doba, što je kod našeg kazališta, pokazuje ta mlada pjevačica znamenit napredak, a to je dokazala u Luciji, koju je vrlo pristojno i lijepo pjevala, ukoliko su joj slabe sile dale. Nije to laka zadaća bila poslije Donadije i Chiomicke prizor ludila, a gčna V. uspjela je i igrom i pjevom, dapače nadaleko bolje uspjela od gčne Trpučeve (br. 8. od 23. 2. 1878). Gčna V... stavila upravi financijalne uvjete, koji nimalo ne odgovaraju uvjetima njezina grla. Nju će dobro zamijeniti gčna Prikrilova... (br. 21. od 21. 5. 1878).

Vormastini Marija. Gđa V. (Marta) dobro je riješila svoju zadaću (Margareta, br. 14. od 5. 4. 1873). Gđica V. prikazala je svoju ulogu vrlo okretno, no tim vatrenim, žacavim kupletima hoće se nešto više glasa, nego što ga ima u gđice V., premda je pravilno pjevala (Favorit u Boissijskoj vještici, br. 43. od 23. 10. 1880).

(Nastavak slijedi)